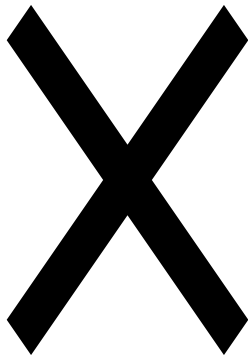

CELE NOUĂ JOI SI SĂRBĂTORILE LUNII MAI

Răsfoind Sărbătorile la români de Sim. Fl. Marian aflăm că luna mai abundă în datini și superstiții. În primul rând, această lună se află sub teama joilor Cincizecimii luminate. Toate joile dintre Paști și Rusalii sunt păzite de popor, deși cele mai aspre sunt ultimele două (a 8-a și a 9-a, care cad în luna iunie), totuși și celelalte joi ale Cincizecimii luminate trebuie să fie respectate; pe lângă faptul că nu trebuie să se muncească în aceste zile, chiar și în cursul săptămânii oamenii nu trebuie să umble după buruieni de leac și descântece. „Salcia, mătrăguna, fumurile și argintul viu nu se dau bolnavilor în acest interval, căci se crede că duhurile rele ce sunt surchidite prin diferite descântece, vrăji și urații, precum și duhurile bune ce sunt chemate într-ajutor, în loc de a face bine celui ce suferă, mai rău le întărită, atât împotriva bolnavului, cât și împotriva celui care caută să-i ajute”.

Printr-unele sate, localnicii se tem atât de tare de influența nefastă a acestor joi că nu cheamă nici măcar proeții să le facă vreo slujbă în perioada respectivă. „Dacă cineva calcă joile și iese cu plugul la arat, dacă merge la prășit sau dacă muncește orice pe câmp, peste vară, cea muncă va fi bătută de piatră, adică va fi stricată de grindină”.

Vreau să subliniez că, așa cum spune Mircea Eliade în Apecte ale mitului: „Solidaritatea mitică cu ritmurile cosmice, violent atacată de profeții Vechiului Testament și de-abia tolerată de biserică, se află în centrul vieții religioase a populațiilor rurale, mai ales a celor din Europa de sud-est.(...) În folclorul religios al sud-estului european, tainele sanctifică totodată natura”.

Pentru țărani din Europa orientală, această atitudine nu numai că nu implica o „păgânizare” a creștinismului ci, dimpotrivă, reprezenta un fel de „creștinare” a religiei strămoșilor. Când se va scrie istoria acestei „teologii populare”, așa cum poate fi surprinsă mai ales în sărbătorile sezoniere și în folclorul religios, ne vom da seama că „creștinismul cosmic” (...) este o creație religioasă originală în care eshatologia și soteriologia sunt afectate de dimensiuni cosmice; (...) Pe de altă parte, toate aceste creații folclorice sunt impregnate de un spirit creștin, iar nu «păgân»”.

După cum spuneam, se crede prin Bucovina că această piatră o făuresc diavolii în cele nouă joi, o bat „cu ciocanele, ca să n’aibă oamenii pâne”. Tot de teama pietrei, nici femeile nu spală rufe, nu bat cu maiul, nu deapănă, nu urzec, nu țes... Și femeile din Oltenia au această credință. Joile acestea se mai răzbuună împotriva celor ce nu le respectă arzându-le holdele, casele sau alte avuții ale celor îndărătnici.

ARMINDENI ȘI ALTE DATINI, TRADIȚII ȘI SUPERSTIȚII

Ziua de 1 mai, când este sărbătorit prorocul Ieremia, după cum scria Bogdan Petriceicu Hasdeu în Etymologicum Magnum (monumentala sa operă lexicografică proiectată și neterminată), mai este

numită în popor și Arminden. Tot în acest dicționar, Hasdeu consemnează datina de Arminden când sătenii „pun la poartă un arbore nalt cu frunze numai în vârf și-l lasă acolo până ce se face mai întâi pâne nouă; atunci face din el jiruitoriu de cuptori, cu restul arde cuptoriul. Acel arbore se zice Arminden”. Obiceiul este menționat și de Candrea, de Pop-Reteganul; în Calendarul lui Mamgiuca ș.a. Prin unele părți din Banat, armindenul sau pomul de mai, cum se mai numește, se pune mai cu seamă la casele fetelor mai alese din sat și la unii săteni mai înstăriți. În acest caz, pomul este dus de un flăcău sau de mai mulți, noaptea târziu, când nu mai sunt oameni pe drum și împlântat la poarta fetei iubite sau a fruntașului.

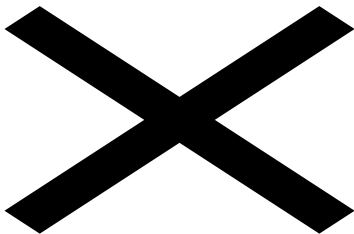
Cu toate astea, cel sau cea onorată îl caută pe aducătorul pomului și-l cinstește cu băutură. Unii săteni, mai cu seamă de pe la poalele Munților Apuseni, spun că datina ar fi în amintirea vremii când evreii, vrând să-l prindă pe Iisus, au pus o ramură verde în fața casei unde locuia. Dar dimineață, când au venit să-l ia, s-au trezit că toate casele aveau același semn, așa că nu l-au mai putut găsi. Alții, de prin Hațeg, spun că obiceiul a rămas din vremea când Irod a tăiat pruncii. Și a tăiat el până seara, atunci a lăsat semn, unde rămăsese armindenul, dar a doua zi, când s-a întors să continueuciderea, toate casele aveau câte un arminden, astfel a scăpat micul Iisus. George Coșbuc a transpus această întâmplare într-o frumoasă legendă. Cei din Bihor, în această zi, alungă „strigele” (strigoii). Acolo, în preseara zilei de Arminden, din fiecare casă este un suflet și strigă: - Auzi mă! Oricine îl aude, îi răspunde: -Aud mă!

Și primul continuă: „Cine-i Strigă/ Dracu-l frigă/Pe frigare/De cea mare!” Cuvintele sunt repetate de celălalt. Pronunțând aceste cuvinte se crede că așa se și întâmplă cu strigoii. Astfel cred ei că se recunosc strigoii în noaptea de Ieremie, adică în ziua de Arminden sau 1 mai.

În timp ce în Transilvania și Banat se pune o ramură verde dinaintea casei pentru îndepărtarea strigoilor sau în amintirea prigonirii Domnului Iisus Hristos, în Bucovina, Moldova și Muntenia românii obișnuiesc să frigă, de Arminden sau Arminder, un miel și să iasă la pădure, în vie sau în grădină, undeva la iarbă verde, unde la umbra unui copac mănâncă friptura stropită cu un pahar de pelin, distrându-se până seara. Unii aduc și lăutari să le cânte, ei împodobindu-și pălăriile cu flori de liliac, dacă a înflorit, și cu frunze de pelin.

Prin Muntenia circula pe vremuri și un cântec, redat de Hasdeu în opera citată: „Frunză verde de pelin/ Iată-ne la Armendin,/Beau mesenii și mănâncă,/De ciumă nu li-i frică...”. Românii din Moldova spun că „în această zi, des-de-dimineață, până a nu răsări soarele, e bine ca oricine să se spele pe mâini și pe față cu roua ce cade peste noapte pe flori și ierburi; asemenea peste zi să beie pelin roș pe iarbă verde”.

Femeile din Banat se duc în ziua de 1 mai să semene fasole (dar cuiburile, dacă nu le-au făcut cu o zi înainte, le fac cu mâna și le acoperă, tot așa). Se crede că fasolea asta, semănată de Irimie, este mai roditoare decât cea semănată în alte zile de peste an.

În Bucovina se zice că în această zi e bine să pui pepeni, că pepenii răsădiți în ziua de Arminden nu sunt mâncați de viermi.

Repotinul, Repotina, Râpotin, Ropotinul sau Cerina este credința în popor că-i o sărbătoare la fel de mare ca și Paștile. Aceasta, după unii, se sărbătorește în marțea a treia după Paști, precum și în cele

două ce urmează, iar după alții, în prima miercuri după Paști sau în ziua de Todoruse, adică miercuri, a 24-a zi după Paști, zi în care femeile lasă lucrul lor obișnuit, furca, melița, războiul... și se adună vecinele la un loc și fac capace, din humă și paie, ca să astupe gura sobei, dar mai cu seamă țesturi (niște semisfere cave) în care coc, prin refractarea căldurii primite, turte, plăcinte, mălai, azime și alte preparte, tot anul.

După ce le modelează, femeile le lasă puțin să se zvânte, apoi le spoiesc pe toate părțile și înfigându-le în creste ramuri verzi și flori de câmp, le pun să se usuce la soare, așezate pe frunze mari de lipan. După ce termină treaba asta destul de obositoare, strâng bani mână de la mână și cumpără vin cu care stropesc țesturile ca să fie cu noroc, iar restul vinului îl beau ele.

Tradiția spune că în această zi au libertatea de a se răzbuna pe necazurile pe care le-au făcut bărbații în cursul anului, purtându-se și ele mai aspru cu ei. Caloianul ca și Paparuda sunt niște ritualuri de invocare a ploii. Și perioada în care sunt practicate este cam aceeași, a treia marți după Paști. Paparudele se practică prin unele locuri în a treia joi de după Paști, sau în joia verde, a doua joi de după Rusalii, dar și în orice zi de arșiță din lunile aprilie, mai, iunie și iulie. După datină, de Caloian, în fiecare an, în marțea respectivă, se adună, dis-dimineată, mai multe fete de la 5-6 ani în sus, care se împart în două, trei cete.

După ce fiecare ceată își alege o conducătoare, se apucă să facă o întruchipare de copil, din lut, uneori chiar două: una reprezentând un băiat, iar cealaltă o fată. Această păpușă este numită prin unele locuri Caloian sau Scaloian, iar prin alte locuri Muma ploii. Îmbrăcat în straie țărănești, cu căciulă și opinci, este pus într-un sicriu mic, făcut anume, sau chiar pe o scândură și pun în jurul lui coji de ouă roșii, păstrate de la Paști și flori de câmp între care predomină busuiocul. Pregătit astfel, îl îngroapă fie pe câmp, printre măracini, pe malul unei ape sau într-un loc ascuns. Pentru înmormântare, o copilă se face preot, alta dascăl, alta duce steagul (o trestie cu o batistă albă în vârful) și una sau două duc sicriul cu mortul. Caloianul este urmat de cortegiul format din restul copiilor, cu lumânări aprinse, plângând și bocind: „Iane, Iane,/Caloiane!/Te caută mă-ta/Prin pădurea deasă/Cu inima arsă,/Prin pădurea rară/Cu inim-amară,/Și ea că te plânge/Cu lacrimi de sânge,/Iane, Iane,/Caloiane!”.

A treia zi după ce l-au înmormântat, adică în a treia zi după Paști sau în ziua de Paparudă, se adună din nou fetele, se duc la locul unde l-au îngropat, îl dezgroapă, îl aduc în sat bocindu-l, și-l aruncă într-o fântână, sau îi dau drumul pe vreo apă curgătoare, urând ca anul să fie ploios și plin de belșug. Prin alte locuri, bocetul îi spune să se ducă-n cer și să ceară să deschidă porțile, să sloboade ploile. Deoarece plânsul este neapărat necesar, fetele iau ceapă la ele ca să le curgă lacrimi.

În ziua de Caloian, bărbații lucrează doar până la prânz, iar de la amiază până seara, beau și joacă la cârciumă. Paparudele erau practicate în toată țara. Scopul acestei superstiții era, după cum am spus mai înainte, tot invocarea ploii pentru obținerea de recolte bogate, sau în caz de secetă, pentru slobozirea ploilor.

Cu mici modificări, ritualul se desfășoară cam la fel peste tot, așa că voi reda o relatare a lui Dimitrie Cantemir: „Vara, scrie el, când pentru seceta mare e pericol că nu se vor face bucatele, țărani moldoveni iau o fetiță, care n-a ajuns încă etatea de zece ani și o îmbracă cu cămașă de frunze de arbori și de alte plante, și așa urmându-i celelalte copile și băieți de etatea ei, umblă cântând și săltând pe la vecini, și, ori încotro ar merge, bătrânele le ies în cale și le udă turnându-le apă rece pe cap.

Cântecul lor cu această ocaziune este următorul: „Păpălugă, suie-te în cer,/ Și-ți dechide porțile,/Și-i trimite ploile,/ Ca să crească grânele,/Grânele,/ Secările,/Și meiul/Și mălaiul!...”

Datina aceasta se mai obișnuia prin București încă până în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, ea era păstrată de țigani care își însoțeau fetițele îmbrăcate în straie de frunze, psalmodiind incantația: „Paparudă, rudă,/Vino de te udă,/Ca să cază ploile/Cu gălețile...”.

La jumătatea perioadei dintre Înviere și Cincizecime (Rusalii), adică 24 de zile înainte de Rusalii, se sărbătorește Todorusalele. După credința poporului, Rusalele au fost 7 fete cuminti și neprihănite pe care Bunul Dumnezeu, pentru puritatea lor, le-a transformat în zâne nemuritoare. Ele petrec cinci săptămâni, până la Rusitori, printre noi dar, din cauza multelor noastre păcate, nu le vedem. Prima

zi când vin ele sunt Todorusalele, cei de prin Muntenia numesc această zi Strada Rusaliilor. La Todorusale se zice că se-ntâlnesc cele șapte surori zâne cu cei șapte frați ai lor, cu Sân-Toaderii, și petrec o lună întreagă. În semn de bucurie, ele îi întâmpină cu un buchet de dumbravnic, mai ales cu vârfurile acestei plante, care sunt frumos mirositoare. Așa că în ziua de Todorusale dumbravnicul nu mai are vârf, nici miros, pentru că le-au cules Zânele/Lelele de cu noapte.

Deși Rusalele sunt bune ca îngerii, totuși, dacă cineva necinstește ziua venirii lor, este pedepsit, așa că nimeni nu se-ncumetă să lucreze în această zi, ca să nu pățească vreun necaz. Așa că singurele lucruri permise în această zi sunt: semănarea cânepii și culegerea plantelor bune de leac, precum și facerea Repotinelor, pe care unele femei le fac în joile nelucrătoare de după Paști. De asemenea, se mai poate face sfredelirea urechilor fetițelor, de aceea ziua se mai numește, prin Transilvania, și Sfredelul Rusaliilor. Zile care trebuie să fie respectate mai sunt în această lună pe 25, de Ioan Fierbe Piatră, odată cu Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul. Cinstirea prin nelucrare a acestei zile se crede că te ferește de fulger, trăsnet și, în general, de foc; și Ispasul/ Înălțarea Domnului, când se dă de pomană pentru morți, despre care se crede că zboară în cer în această zi.

Prin Banat și Transilvania se obișnuiește a se dărui ciobanilor un caș. Acest obicei probabil că este foarte vechi, deoarece îl găsim consemnat în unele colinde, ca acesta din Beclean, Transilvania: „Pe prundu sfintei Mării/Ion oile p ăștea,/C-un fluier mare zicea,/ Cum zicea/Turma-i plângea,/Cea mai mică/Miorică/Sare-n vânt,/Sare-n pământ,/Sare-n fruntea oilor/Da lui Ion ce-o să-i dăm?/La Crăciun/ Un miel mai bun,/La Sânzene/Două miele,/La Ispas/Un bulz de caș!”.

BEATRICE KISELEFF

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*